

COMUNICAREA INTERCULTURALĂ – PREMISĂ ȘI MECANISM AL FORMĂRII COMPETENȚEI INTERCULTURALE

Olga DUHLICHER

Catedra Limbi Germanice

Communication with other cultures characterizes our world. The new methods of technology increase the number of interactions between cultures and make communication easier. Intercultural communication is nowadays of great importance and, with its help we may find some answers to the modern world's problems.

Intercultural communication has an important role: it can prevent miscommunication, misunderstandings and mistakes, conflict situations in our multicultural world.

Globalizarea a transformat comunicarea interculturală într-un fapt inevitabil. Lumea de azi este supusă unor schimbări rapide, interacțiunea dintre oameni capătă noi dimensiuni. Contactul și comunicarea cu alte culturi sunt caracteristicile dominante ale vieții moderne, lumea parcă este dependentă de beneficiile tehnologiei, de posibilitatea de a lua legătura rapid cu persoana din celălalt capăt al țării, de a putea ține o videoconferință, de a cunoaște care sunt ultimele știri sau ultimele tendințe ale modei. Aceste contacte cu ceilalți, având scopuri fie economice, politice sau culturale, ne îndrumă spre un mod mai deschis de comunicare, spre o comunicare interculturală.

Comunicarea interculturală înseamnă interacțiunea directă dintre oamenii de diferite culturi. Comunicarea interculturală implică mult mai mult decât înțelegerea normelor unui grup, ea presupune acceptarea și tolerarea diferențelor.

Comunicarea interculturală a luat naștere datorită interferenței mai multor noțiuni comune, cum ar fi comunicarea crosscultural, comunicarea internațională sau globală, relațiile interculturale [11, p.23]. Toate aceste noțiuni au fost subsumate unui concept mai larg, și anume acela de Comunicare interculturală.

Termenul de comunicare internațională se referă la studiul fluxului de comunicare media între țări. O altă accepțiune a termenului vizează studiul comparativ al sistemelor comunicaționale în masă și studiul comunicării dintre guvernele naționale. Comunicarea internațională se ocupă de putere, politică, procesul influenței asupra altor națiuni-state.

Comunicarea globală face trimitere atât la studiul transferului informațiilor, datelor, opiniilor și valorilor, de către grupuri, instituții și guverne, cât și la problemele care apar pe baza transferului. Comunicarea crosscultural se referă, în general, la compararea fenomenelor dintre diferite culturi.

Comunicarea interculturală și cea internațională sunt zone diferite de cercetare; prima încearcă să se axeze pe individ, ca unitate de măsură, pe când cea de-a doua încearcă să lucreze la macronivel, unitățile sale de analiză fiind națiunea, sistemele globale, grupurile, mișcările, elementul comun al acestor tipuri de comunicare este preocuparea față de diferențe [6, p.10].

Relațiile interculturale reprezintă un domeniu interdisciplinar, prin care se încearcă să se identifice, cu ajutorul diferitelor științe sociale (dar care împărtășesc un interes comun), studiul interacțiunilor oamenilor care aparțin la diverse culturi. Studiile culturale pot fi analizate din trei perspective: monoculturale (studiul unei singure culturi face obiectul de cercetare al antropologiei și sociologiei), crosscultural (prin comparația caracteristicilor a două sau mai multe culturi) și interculturale (care se bazează pe interacțiunea a două sau mai multe culturi și încearcă să răspundă întrebărilor referitoare la ideea ce se întâmplă când două sau mai multe culturi interacționează la nivel interpersonal, de grup sau internațional).

În ultimii ani, Comunicarea interculturală și-a dovedit rolul important pe care îl joacă în planul lumii reale, al evenimentelor globale, având tendința de a pretinde chiar la statutul de știință. Studiul acestui domeniu a preocupat oamenii de diverse pregătiri științifice. Dar vom vedea dacă poate fi considerată aceasta o știință în adevăratul sens al cuvântului, așa cum este fizica, matematica, astrologia sau medicina.

Filosofia științei încerca să analizeze și să clarifice logic unele concepte fundamentale pentru a înțelege structura cunoașterii științifice. Cartea lui Thomas Kuhn, *Structura revoluției științifice* (1970), propune o nouă viziune asupra științei, „un pas în direcția umanizării științei” [12, p.7], o viziune care ne va ajuta să

conștientizăm faptul că un nou domeniu, o nouă știință este reprezentată de Comunicarea interculturală. La data apariției cărții, teoria cunoașterii științifice era dominată de o tendință formalistă și normativă, dar Kuhn, prin conceptul său de „paradigmă”, revoluționează gândirea științifică. Paradigmele stau la baza acordului oamenilor de știință asupra fundamentelor ce disting orice cercetare științifică matură; ele sunt definite ca „realizări științifice universale recunoscute, care, pentru o perioadă, oferă probleme și soluții-model unei comunități de practicieni” [12, p.7]. Orice știință evoluează din însăși natura umană, din frământările vieții prin care se încearcă să se rezolve probleme pe baza cunoașterii, numite de Kuhn „probleme puzzle”. Știința va progresa atunci când paradigmele vor conferi problemelor ce stau în fața cercetătorului caracterul de probleme puzzle. Aceste probleme puzzle apar în stadiul de maturitate a științei. Atunci când paradigmele nu mai corespund realității, începe o perioadă de atacuri, de schimbări, de criză, preconizând o revoluție științifică, ceea ce va duce la progres.

Nu putem fi siguri că toate științele evoluează în același mod și în același ritm, existând clare diferențieri între științele exacte și cele umaniste, sociale (în rândul cărora se afliază și interculturalitatea).

Dezvoltarea oricărui domeniu științific presupune mai multe etape, iar cele preconizate de Kuhn pot fi aplicate și interculturalității:

- stabilirea unei baze conceptuale. Studiul Comunicării interculturale a început odată cu Edward Hall și echipa sa, la Institutul de Servicii Externe al SUA, la începutul anilor 50 ai secolului XX;
- acceptarea paradigmei. În anii `60 s-a dezvoltat mediul de cercetare care testa ideile precedente. Începând cu anii `70, au apărut primele cursuri, societăți și reviste specializate de Comunicare interculturală;
- construirea bazei teoretice. În anii `80 s-au dezvoltat teoriile Comunicării interculturale, cel mai de seamă reprezentant fiind Gudykunst.
- întemeierea unei științe normale, mature – etapă care începe să se contureze la începutul secolului XXI.

Studiul Comunicării interculturale nu are, din păcate, o istorie proprie. Mulți cercetători vin din diferite domenii și își îndreaptă atenția asupra comunicării. Oamenii de știință din diverse discipline, cum ar fi antropologia, psihologia, comunicarea, sociologia și relațiile internaționale își părăsesc câmpul de cercetare pentru a se aventura într-un nou domeniu ce se află la „intersecția culturii cu interacția umană” [9, p.2].

Importanța studierii Comunicării interculturale implică toate aspectele legate de modul nostru de a trăi și de a interacționa unii cu alții. Judith Martin și Thomas Nakayama iau în considerare imperativele tehnologice, demografice, de pace, de conștiință de sine și imperativul etic. [14, p.8].

Imperativul demografic se referă la curentul de imigrare, la dreptul de liberă circulație, la migrarea forței de muncă (din diverse motive: economice, sociale), care fac ca oamenii de diverse naționalități să intre în contact, să colaboreze, să lucreze în aceeași instituție, organizație și să conviețuiască într-un teritoriu, oraș străin și să se contureze pe matricea culturală adoptivă.

Imperativul economic a jucat un rol important în toate timpurile și își mai afirmă supremația, la baza sa stând formarea Uniunii Europene. De-a lungul timpului interdependența economică a diverselor culturi a permis tranzacții și afaceri din ce în ce mai fructuoase, sporind contactele dintre națiuni.

Imperativul de pace face referire la istoria conflictelor internaționale și religioase (tensiunile arabe și evreiești, colonialismul etc.), la conflictele etnice, sociale sau culturale.

Imperativul etic. Codurile etice diferă de la o cultură la alta, în necunoaștere de cauză există pericolul de a te comporta într-o manieră ce nu corespunde eticii unei anumite culturi, provocând neînțelegeri sau conflicte.

Hammer [8] analizează contribuțiile fundamentale aduse de Hall studiului Comunicării interculturale, pe care le enumerăm aici:

- trecerea atenției de la o singură cultură la mai multe culturi;
- aducerea conceptelor asupra culturii de la un nivel universal la un nivel particular;
- relaționarea culturii și procesului de comunicare;
- aducerea în atenție a rolului pe care cultura îl are în influențarea comportamentului uman;
- stabilirea unor concepte fundamentale în câmpul cercetării, cum ar fi: timp monocronic și policronic, context puternic și slab.

Edward Hall este considerat întemeietorul Comunicării interculturale. Conceptualizarea procesului de Comunicare interculturală și contribuția sa adusă domeniului respectiv au pus bazele cercetărilor ulterioare.

Dodd consideră că nașterea Comunicării interculturale a avut loc în 1950 odată cu apariția cărții lui Edward Hall, *The Silent Language*. Assante și Gudykunst apreciază rolul lui Hall în conceptualizarea domeniului și plasează apariția Comunicării interculturale în anii '70.

Sfârșitul anilor '70 s-a caracterizat printr-o criză de identitate provocată de încercarea de a oferi o definiție cât mai clară a Comunicării interculturale. Toate definițiile includeau noțiunile de *comunicare* și *cultură*, fapt ce nu a ajutat la conceptualizarea unei definiții precise, căci „natura și rolul comunicării interculturale poate fi interpretat în diverse moduri, depinzând de alegerea definiției de cultură și comunicare” [17].

Dezvoltarea teoriei comunicării interculturale s-a datorat, în anii '80, cercetătorilor William Gudykunst și Young Yun Kim. În 1983, Gudykunst publică în lucrarea *International and Intercultural Communicationm Annual* primul volum de teorie a Comunicării interculturale: *Intercultural Communication Theories*. Gudykunst subliniază nevoia dezvoltării teoretice a domeniului și oferă câteva teorii ce pot fi folosite în cercetare. În 1988, Gudykunst împreună cu Kim aprofundează problema teoretică a comunicării interculturale, într-un volum din *International and Intercultural Communication Annual – Theories in Intercultural Communication*. Aceștia abordează teoriile constructiviste, teoria managementului coordonat, teoria convergenței, adaptării la relații interculturale, a transformării interculturale și teoria rețelei.

Gudykunst este fondatorul teoriei despre incertitudine și anxietate în comunicare, termeni ce vor fi folosiți ulterior de toți interculturaliștii. Anxietatea este definită ca fiind sentimentul de disconfort, iar incertitudinea desemnează inabilitatea de a prezice comportamentul celuilalt.

Gudykunst și Kim folosesc noțiunea de „străin” pentru cei care sunt percepuți ca diferiți de propria persoană, un individ care interacționează cu altcineva dintr-un grup contrastant. Sociologul german Georg Simmel (1859-1918) folosește conceptele de „străin” și „distanță socială”, arătând că într-o fază inițială a contactului cu cealaltă persoană, scopul de bază al comunicării este de a reduce incertitudinea despre cealaltă persoană, urmând să descoperi informații despre celălalt și să împărtășești informații despre tine însuși [11, p.39].

Ladmiral și Lipiansky observă cum fenomenele identitare structurează relațiile interpersonale ca spațiu social. Sunt cunoscute tendințele de separare între sexe în grupurile de prieteni, la vârstele mai mici; grupurile de apartenență, anturajul, identitatea colectivă instaurează comunicarea și schimbul, într-un cuvânt, identitatea poate separa sau apropia. Din acest punct de vedere, comunicarea interculturală presupune un demers paradoxal, „presupune ca cel ce se angajează în cunoașterea străinului, să-l perceapă ca seamăn și ca diferit” [13, p.142]. Există o tendință de înțelegere a identității celorlalți în termeni de naționalitate; așa cum românii sunt percepuți ca ospitalieri, prietenoși, dar și cerșetori, hoți, astfel și noi îi privim pe italieni ca fiind gălăgioși, pe englezi ca fiind sobri, pe nemți – serioși și harnici. Identitatea se oferă la termenii de „noi” și „ei, ceilalți”.

Anii '90 au accentuat interesul crescut pentru interculturalitate [14, p.8], datorită condițiilor istorice (căderea comunismului și libera circulație a oamenilor a dus la schimbări demografice, având loc mai multe contacte directe între oameni care aparțineau unor culturi diferite). Domeniul teoretic al interculturalității a evoluat, teoriile precedente au fost reluate și îmbogățite, cărțile au cunoscut numeroase reeditări, numărul cursurilor și al trainingurilor a crescut, relațiile internaționale și interculturale s-au extins în special prin contactul tinerilor. Tinerii sunt sensibili și deschiși către comunicarea interculturală, prin gustul călătoriei și al interesului manifestat pentru întâlnirea celorlalți [13]. Ei se regăsesc în aceeași cultură cosmopolită, definită de modă, jeans, muzică, sport, cinema. O participare dinamică la schimburile dintre studenți sau programe de voluntariat a dus la noi contacte interculturale. Comunicarea în masă furnizează pentru tineri un spațiu al schimburilor culturale, al culturii pop, rock, rap, al culturii Cartoon Network sau MTV.

Gudykunst și Kim dezvoltă teoria despre „străin” în cercetarea *Communicating with strangers: An Approach to Intercultural Communication*, 1995. Străinul are o cunoaștere limitată a mediului nou, a normelor și valorilor sale. Același lucru se întâmplă și cu reprezentanții culturii locale. În general, comunicarea cu o altă persoană implică precizarea sau anticiparea răspunsurilor. Predicțiile comunicative se bazează pe trei niveluri: nivelul cultural, sociocultural (informații despre apartenența socială a celuilalt) și psihocultural (informații despre caracteristicile individului) [7]. Comunicarea cu un străin se bazează, câteodată prea mult, pe categorizare, pe stereotipuri, pe prejudecăți, iar cel mai bun mod de a îmbunătăți comunicarea este de a fi atenți la trăsăturile unice, individuale ale persoanei și de a fi conștienți de propriul comportament în procesul de comunicare. Comunicarea cu necunoscuții implică incertitudinea, datorată dificultății de a prezice răspunsul celuilalt. Singurul mod de a reduce incertitudinea este de a ne dezvolta orizonturile, prin trei strategii: pasiv, activ (căutarea informațiilor din surse adiacente, din cărți, de la cunoscuți) sau direct (prin interacțiune directă și punând întrebări).

Cultura influențează comunicarea. În afara folosirii limbii, studiul comunicării interculturale recunoaște modul în care cultura ne prezintă cine suntem, cum ne comportăm, cum gândim, cum vorbim. Când variabilele culturale joacă un rol principal în procesul comunicării, rezultatul este comunicarea interculturală. Recunoaștem și respectăm modul în care amprenta culturală justifică diferențele în stilul de comunicare, viziunea și personalitatea fiecăruia.

Comunicarea interculturală apare atunci când străduința devine un efort pentru a reduce incertitudinea și anxietatea diferențelor percepute.

Grupurile sau culturile, percepute ca fiind diferite unele de altele, pot crea bariere care ne pot prinde în cursă prin părtiniri, neînțelegeri, aroganță personală, stereotipuri negative. Diferențele perceptibile desemnează faptul că îi apreciem pe ceilalți într-o manieră proprie, analizându-i după criteriile de asemănare sau diferențiere.

Comunicarea interculturală implică reducerea incertitudinii. Există două modalități de a face față incertitudinii: pe de o parte, putem oferi un nivel de predicție, pe baza regulilor, normelor, ritualurilor, trăsăturilor comune, pe de altă parte, putem înțelege și conduce etapele de interacțiune specifice unei întâlniri: precontact, contact și impresie, apropiere [4, p.4-8].

Conceptul de „diversitate” este perceput în variate moduri, de la o țară la alta, iar politicile guvernamentale referitor la acest subiect diferă de la un caz la altul. Multe țări, cu precădere SUA, sunt percepute ca eșalon pentru politica toleranței față de imigranți și minorități.

În orice țară democratică, în care coexistă mai multe culturi, s-a pus problema egalității între cetățeni. Se constată că manifestările celei mai impunătoare culturi – fie prin numărul celor care o posedă, fie prin puterea politică sau economică a acestor persoane – tind să domine, să acapareze și, în final, să anihileze celelalte culturi din țara respectivă. Respectul pentru cealaltă persoană și pentru modul lui diferit de a fi se aplică mai mult în teorie decât în practică. Or, „condiția sine que non a interculturalității este respectul total al vecinului care nu ne seamănă” [15].

Începutul secolului XXI aduce noi provocări în toate domeniile științifice, de asemenea și în comunicare. Evenimentele politice și sociale care au zdruncinat lumea și-au lăsat amprenta în special asupra oamenilor și a modului în care aceștia comunică. Domeniul intercultural este mai mult ca oricând pregătit să mențină echilibrul lumii. Oamenii sunt mult mai deschiși, dornici de a-i cunoaște pe ceilalți, de a comunica și de a fi în relație cu ei. Comunicarea interculturală se află la punctul său maxim de conștientizare și mediatizare.

Dezvoltarea studiului Comunicării interculturale a implicat descrierea și definirea exemplurilor specifice mai mult decât dezvoltarea unei teorii generale. Acest lucru încearcă să fie remediat prin studiile recente, dar fără a se atinge un obiectiv clar.

În ultimele decenii, s-a pus accent pe rolul educației interculturale și al managementului intercultural într-o lume în care oamenii se află tot timpul în contact, direct sau indirect și în care rolul dialogului intercultural crește.

Studiul problemelor interculturale nu este un domeniu nou. Oamenii au interacționat cu diferite culturi de-a lungul istoriei pline de războaie, peregrinări și schimburi de bunuri. Contactul intercultural a devenit o realitate a vieții cotidiene. Dezvoltarea interdependenței oamenilor și a culturilor în societatea secolului XXI ne obligă să acordăm mai multă atenție problemelor interculturale. Pentru a putea trăi și conlucra în mediul multicultural de astăzi, oamenii trebuie să fie competenți în comunicarea interculturală.

Pentru a înțelege interculturalitatea, avem nevoie de planuri interdisciplinare și multiculturale. Acest domeniu se dorește a fi practic, întrucât vine în întâmpinarea nevoilor relațiilor interetnice și internaționale. Comunicarea interculturală joacă un rol vital, deoarece previne neînțelegerile sau greșelile în comunicare.

Constantin Cucoș [1, p.136], la rândul său, definește comunicarea interculturală ca un „schimb sau tranzație valorică însoțit de înțelegerea semnificațiilor adiacente, între persoane sau grupuri care fac parte din culturi diferite. Schimburile se pot realiza la nivel ideatic, verbal, nonverbal, comportamental, fizic, obiectual, organizațional”.

Comunicarea interculturală mai poate fi definită ca abilitatea de a comunica verbal și nonverbal cu indivizi din alte culturi, astfel încât toți indivizii participanți la comunicare să codifice și să decodifice mesajele comunicate și să evite pe cât posibil interpretările și evaluările eronate [10, p.53].

Samovar și Porter definesc comunicarea interculturală drept „comunicarea între oamenii de culturi diferite, aceasta apărând atunci când un mesaj este produs de un membru al unei culturi pentru a fi transmis unui membru al unei alte culturi spre a fi înțeles” [17, p.15].

Comunicarea dintre culturi este dificilă dacă avem în vedere elementele ei componente. Cultura este reprezentată asemeni unui iceberg, partea vizibilă fiind determinată de limbă, arhitectură etc., iar partea invizibilă având cele mai puternice și definitorii elemente, ce sunt mai puțin vizibile: normele sociale, valorile, concepțiile despre timp și spațiu, concepția despre sine etc. [18, p.82].

După Koester, comunicarea interculturală aduce față în față două aspecte, pe de o parte, păstrarea și conservarea anumitelor elemente și, pe de altă parte, adaptarea, schimbarea la alte culturi, ceea ce implică dezvoltarea anumitor **competențe culturale și interculturale** [1].

Competența interculturală este definită de Kim ca o capacitate de a mobiliza cunoștințe, metode de acțiune, trăiri afective în contextul unor interacțiuni interculturale [2]. Competența interculturală presupune adaptarea și flexibilitatea persoanei la situația nouă și nu rigiditate, intoleranță și monotonie. Competența interculturală nu este suficientă pentru a realiza o comunicare eficientă, ci trebuie să se țină cont de contextul în care se realizează comunicarea.

În ceea ce privește comunicarea didactică într-o situație interculturală, profesorul este cel care dirijează procesul de comunicare și trebuie să conștientizeze mecanismele care pot duce la distorsiuni sau chiar la conflicte atât la nivelul elevilor, cât și la nivelul propriei persoane. Una dintre exigențele formării cadrului didactic este aceea de formare a competențelor interculturale.

Cea care va trebui atunci să intervină în evoluția culturii și, bineînțeles, a Comunicării interculturale și a dezvoltării persoanei va fi educația.

Umanitatea vede în educație, ca practică socială curentă și permanentă, un „instrument indispensabil pentru a atinge idealurile păcii, libertății și dreptății sociale” [3, p.10] Dincolo de aceasta, educația este o expresie a afecțiunii noastre față de copii și tineri, și o încercare de a-i pregăti pentru a-și ocupa locurile cuvenite în sistemul educativ, în familie și în comunitatea locală și națională. Se impune astfel, ca educația să aibă o atitudine convenientă față de schimbările și mutațiile profunde, complexe și interdependente ce caracterizează societatea contemporană.

Fiind mult timp inercială, tradiționalistă și conservatoare, educația își asumă astăzi responsabilitatea de a trasa hărțile unei lumi în continuă mișcare, și de a pune la dispoziția oamenilor instrumente de orientare cu ajutorul cărora aceștia să-și găsească propriul drum [3, p.10].

Interculturalismul este un nou mod de abordare a realității sociale ce presupune așezarea pluralismului cultural în cadrul unei filosofii umaniste, ce vizează toate domeniile vieții. În prezent, interculturalismul presupune o analiză factorială a realității contemporane, complexe și fluide, secondată de o hermeneutică filosofică, legată de necesitatea conceptualizării fenomenului interculturalității.

Școlii îi revine rolul de a reflecta în curriculum caracteristicile postmodernității și ale globalizării, de a educa formatorii și discipolii acestora pentru a descoperi și a înțelege unitatea existențială a omenirii pe această planetă. După monismul și etnocentrismul școlii din perioada anterioară, educația interculturală reprezintă o adevărată „dinamitate” a curriculumului, impunând o reconsiderare, o reinterpretare și o reformulare a scopurilor, conținuturilor, strategiilor și sistemelor sale de evaluare [2].

Interculturalitatea aduce cu sine o nouă matrice a comunicării, ce presupune o deschidere de la comunicarea interpersonală și socială spre comunicarea interculturală. Aceasta din urmă presupune capacitatea de a negocia semnificațiile culturale și sistemul de valori, cultivarea unei atitudini tolerante, de deschidere și permisivitate la diversitate. Se impune o schimbare de paradigmă în care Eul și Altul sunt complementari și conviviali. Iar dacă a învăța să te exprimi înseamnă a învăța să gândești, atunci comunicarea din perspectivă interculturală înseamnă a renunța la monologul cultural în favoarea dialogului cultural polifonic, și a-ți reprezenta alteritatea pe principiul „toți diferiți, toți egali” [16, p.87].

Educația interculturală presupune, pe de-o parte, asigurarea unei comunicări autentice cu sine și a lua cunoștință cu propria identitate culturală, iar pe de altă parte, comunicarea cu un alter, un individ sau un grup, care permite construcția activă a identității de cetățean al Europei și al lumii. Formarea competenței de a intra în raport eficient cu alteritatea, fără disoluția propriei identități, presupune întărirea spiritului critic și cultivarea reflexivității față de experiența cotidiană, prin angajare conștientă în procesul definirii de sine prin întâlnirea cu altul. Eficiența comunicării școlare în perspectivă interculturală implică diminuarea incertitudinii și a anxietății legate de alteritate și construcția unei noi scheme perspective a celuilalt, ce se cere experimentată la clasă [16, p.88].

Comunicarea interculturală ne provoacă la anumite exigențe:

- să construim o atitudine de învățare și acceptare a diversității;
- să respectăm partenerii culturali;
- să ascultăm atent o altă persoană;
- să suspendăm discriminările și prejudecățile;
- să ne formăm competențe lingvistice, așa încât să putem comunica în alte limbi;
- să învățăm și să ne adaptăm la situații noi.

Specific comunicării interculturale este faptul ca protagoniștii ei nu au aceleași referințe culturale sau nu utilizează aceeași limbă. Astfel, când acest proces de cunoaștere prin comunicare este îngreunat, apar deseori disensiuni între grupurile de referință, ceea ce numim conflict. În viziunea a multe persoane, acest lucru înseamnă existența agresivității. Cercetătorii contemporani tind să elimine această prejudecată prin abordarea lui ca o ocazie. Într-adevăr, conflictul poate fi o ocazie, pentru ca în viitor relațiile să fie benefice [16, p.100].

Metode și tehnici de optimizare a comunicării și în special cea a Comunicării interculturale sunt diverse și, în ultima vreme, din ce în ce mai multe. Ceea ce ar fi de reținut este faptul că utilizarea lor facilitează comunicarea, care este „principalul vehicul pentru interacțiunea socială” [5, p.137].

Oamenii vorbesc unul cu altul, își zâmbesc unul celuilalt, își schimbă opinii, se cunosc, se acceptă, se ating unul pe celălalt. Interacțiunea socială și cea culturală trebuie să fie negociată printr-un procedeu, iar acest procedeu este comunicarea. Ar fi greu să exagerăm importanța comunicării, întrucât comunicarea este mijlocul prin care o persoană o influențează pe alta și, la rândul ei, este influențată de acea persoană. Comunicarea este adevăratul agent al procesului social și cultural. *Ea face posibilă interculturalitatea.*

Referințe:

1. Cucuș C. Educația: Dimensiuni culturale și interculturale. - Iași: Polirom, 2000.
2. Dasen P., Perregaux Ch., Rey M. Educația interculturală: Experiențe, politici și strategii. - Iași: Polirom, 1999.
3. Delors J. (coord). Comoara lăuntrică. Raportul către UNESCO al Comisiei Internaționale pentru Educație în secolul XXI. - Iași: Polirom, 2000.
4. Dodd C.H. Dynamics of intercultural communication. - Dubuque: IA. Brown, 1995.
5. Goodman N. Introducere în sociologie. - București: Ed. Lider, 1992.
6. Gudykunst W., Mody B. Handbook of Intercultural Communication. - Sage Publication, 2002.
7. Gudykunst W.B., Kim Y.Y. Communicating with strangers: An Approach to Intercultural Communication, Sage Publications. - London: Thousand Oaks, 1995.
8. Hammer M. Lecture in Cross-cultural Communication in International Communication Program. - The American University Press, 1995.
9. Hart William B. A brief History of Intercultural Communication: A Paradigmatic Approach. - Department of Communication and Journalism, Albuquerque. - San Diego, 1997.
10. Hinner Michael B. The Importance of Intercultural Communication in a Globalized World. May, 1998.
11. Jandt F.E. An introduction to Intercultural communication; Identities in a Global Community. - Sage Publication, 2004.
12. Kuhn Th. S. Structura revoluției științifice. - București: Ed. Humanitas, 1999.
13. Ladmira R., Lipianski E.M. La communication interculturelle. - Paris: Armand Collin, 1989, p.142.
14. Martin J., Nakayama Th. Intercultural communication in context. - Mayfield Publishing Company, 1996.
15. Munteanu D. Diversitatea culturală // Interculturalitate versus globalizare. Conferință internațională. - Brașov, 2004.
16. Plugaru L., Pavalache M. Educație interculturală. - Sibiu-Brașov: Psihomedica, 2007, p.82.
17. Samovar L. A., Porter R. Intercultural Communication: A Reader. - Wadsworth Company, Belmont, 1988.
18. Saral T. Intercultural Communication theory and research: An Overview of Challenges and opportunities. - Communication Yearbook III, NJ, 1995.

Prezentat la 20.06.2010